

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक :- टिएसपी-२०१६/प्र.क्र.२३३/का.६

मंत्रालय, विस्तार, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक :- १८ ऑक्टोबर, २०१६.

वाचा : १ . नि.वि, शासन परिपत्रक क्र.डिएपी १०१६/प्र.क्र.१७४/का-१४८१, दि.२५.७.२०१६.

परिपत्रक :

शासन निर्णय, दिनांक २१.९.१९९२ अन्वये आदिवासी उपयोजना तयार करण्याच्या व राबविण्याच्या कार्यपध्दतीमध्ये शासनाने १९९३-९४ पासून धोरणात्मक बदल केले असून, त्यानुसार राज्याची आदिवासी उपयोजना तयार करण्याची पूर्णतः जबाबदारी आदिवासी विकास विभागाकडे दिलेली आहे. यात अंशिक बदल करण्यात आले असून विभागाच्या दिनांक १६ डिसेंबर, २००९ च्या शासन निर्णयानुसार जिल्हा वार्षिक योजना तयार करण्याची जबाबदारी त्या त्या जिल्ह्यांचे जिल्हाधिकारी यांच्याकडे सोपविण्यात आली आहे. त्यानुसार २०१७-२०१८ च्या वार्षिक आदिवासी उपयोजनेतर्गत जिल्हा वार्षिक योजना तयार करण्यासाठी खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सुचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

२. आदिवासी उपयोजना ही राज्याच्या वार्षिक योजनेचा एक भाग असून आदिवासी उपयोजना तयार करण्याचा कार्यक्रम हा वार्षिक योजनेच्या कार्यक्रमाशी पूरक आहे. सन २०१७-२०१८ च्या जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनेचे प्रारूप आराखडे संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांनी जिल्हाधिकाऱ्यांशी चर्चा करून तयार करावे व ते आदिवासी उपयोजना समिती/जिल्हा नियोजन समितीमध्ये मान्यतेसाठी सादर करावेत.

३. प्रकल्प अधिकाऱ्यांनी जिल्हयाचा आराखडा तयार करीत असताना खालील मार्गदर्शक तत्वांचे काटेकोरपणे पालन करावे :-

(अ) यासोबत जोडलेल्या तक्त्याप्रमाणे (परिशिष्ट-अ व परिशिष्ट ब) आदिवासी उपयोजना व आदिवासी उपयोजना बाहेरील क्षेत्र जिल्ह्यांसाठी (TSP + OTSP) करिता दर्शविलेल्या नियतव्ययाच्या आधीन राहून वार्षिक आराखडा तयार करण्यात यावा.

(आ) यासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "क" प्रमाणे क्षेत्रनिहाय (Sectorwise) प्राप्त नियतव्ययाचे आवंटन/ वाटप विभिन्न विभागामध्ये करण्यात यावे.

(इ) शिक्षण, आरोग्य, जलसंधारणाची कामे, रस्तेविकास इत्यादि विकास क्षेत्रनिहाय निधीवाटप निश्चित करताना या क्षेत्रातील यापूर्वीचे अपेक्षित साध्य, फलनिष्पत्ती, प्रस्तावित बदल इत्यादि अनुषंगीक बाबी विचारात घेऊन त्याच्या पूर्ततेसाठी आदिवासी उपायोजना व सर्वसाधारण क्षेत्र योजना याखाली जिल्हयास विविध योजनांतर्गत प्राप्त होऊ शकणारा निधीचे

नियोजन एकत्रितपणे विचारात घेऊन करण्यात यावे . तसेच नाविन्यपूर्ण किंवा अन्य अबांधील स्वरूपातील निधीच्या माध्यमातून अस्तित्वात असलेल्या योजनांमधून करता न येणा-या कामांसाठी/योजनांसाठी सदरचा निधी गॅप फिलिंग म्हणून वापरण्यात यावा. शक्यतो एकाच प्रकारच्या कामासाठी कोणत्याही परिस्थितीत दोन वेगवेगळ्या योजनांच्या माध्यमातून वेगवेगळ्याने निधी उपलब्ध होणार नाही याची दक्षता जिल्हा नियोजन समितीने घ्यावी. मात्र काही कामांसाठी केंद्र पुरस्कृत योजनांद्वारे निधी मिळत असल्यास त्यामधून अशी कामे प्रस्तावित करून उर्वरित कामांसाठी राज्यशासनाकडून विविध स्रोताद्वारे जिल्हयास उपलब्ध होणाऱ्या निधीचे एककेंद्राभिमुखता (Convergence) पध्दतीने नियोजन करून फलनिष्पत्ती दायक अंमलबजावणी आराखडा तयार करावा.

(ई) जिल्हा वार्षिक योजना या “परिशिष्ट अ” मध्ये दिलेल्या कमाल नियतव्ययाच्या मर्यादेतच असाव्यात. योजनेंतर्गत करावयाच्या कामांच्या याद्याही आराखड्यासोबत असणे बंधनकारक आहे.

(उ) लहान गट, जिल्हा नियोजन समिती व राज्यस्तरीय बैठकीसाठी तयार करण्यात येणारा जिल्हा योजनेचा आराखडा कार्यान्वयीन यंत्रणांनी योजना माहिती प्रणालीमध्येच (MP SIMS) सादर करणे बंधनकारक राहिल. त्याशिवाय बैठका घेवून नियतव्यय अंतीम करून अर्थसंकल्पित करण्यात येणार नाही.

(ऊ) आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील प्रकल्प घेण्यासाठी सर्व प्रकल्पाचे कार्यक्षेत्र पूर्णरित्या आदिवासी उपयोजनेमध्ये आहे किंवा कसे याबाबत जिल्हाधिकारी यांनी स्वतः खात्री करावी. आदिवासी उपयोजना क्षेत्राकरिता केलेली तरतूद आदिवासी उपयोजना क्षेत्राबाहेरील योजनेमध्ये खर्च करता येणार नाही याची काळजी संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी घ्यावी.

(ए) संबंधित विभाग प्रमुखांनी प्रस्तावित कामे आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील आहेत याबाबतचे प्रमाणपत्र प्रशासकीय मान्यतेच्यावेळी स्वतःच्या स्वाक्षरीने अंदाजपत्रकासोबत जोडावे व जिल्हाधिकारी यांनी प्रशासकीय मान्यता देताना असे प्रमाणपत्र असल्याशिवाय प्रशासकीय मान्यता देऊ नये.

(ऐ) आदिवासी उपयोजना क्षेत्रासाठी उपलब्ध करून दिलेला नियतव्यय बिगर आदिवासी क्षेत्रावर खर्च झाल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी जिल्हास्तरावरील विभागप्रमुख व जिल्हाधिकारी यांची राहिल व याबाबत विभागप्रमुख यांच्यावर कडक प्रशासकीय कारवाई करण्यात येईल.

(ओ) विविध योजनांच्या संदर्भात प्रकल्प अधिकाऱ्यांनी त्यांच्या प्रकल्प क्षेत्रात दौरे करून क्षेत्रीय पातळीवरील अंमलबजावणी अधिकाऱ्यांशी चर्चा करावी व त्यानुसार आदिवासी क्षेत्रातील नेमकी गरज लक्षात घ्यावी व नेमक्या कोणत्या योजना घेण्याची आवश्यकता आहे हे निश्चित करावे. असे करताना ज्या भागात सदर योजना राबवावयाची असेल त्या भागातील मोठ्या संख्येने लाभार्थ्यांना लाभ मिळेल अशा कामांना सर्वप्राथम्य द्यावे व त्यांची गरज भागविल्यानंतर त्यापेक्षा कमी लोकसंख्येला लाभदायी ठरणाऱ्या योजनांचा अग्रक्रम द्यावा.

कामांची निवड -

- I) कामनिहाय नियोजन होण्यासाठी जिल्हा योजने अंतर्गत घेण्यात येणा-या सर्व कामांची यादी व त्यावरील खर्चाचा तपशील प्रस्तावा सोबत जोडावा. तसेच तो योजना प्रणालीमध्येही भरण्यात यावा. सामान्यतः कोणत्याही योजनेला त्या योजनेअंतर्गत घ्यावयाची कामे निश्चित असल्याशिवाय नियतव्यय ठेवण्यात येवू नये व याची सर्वांनी काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी. कामांच्या याद्यांशिवाय निधी अर्थसंकल्पित करण्यात येणार नाही याची नोंद घ्यावी.
- II) जिल्हा वार्षिक योजनेतून घेण्यात येणारी कामे २ वर्षांच्या कालावधीत पूर्ण करणे आवश्यक आहे. त्यादृष्टीने कामाचे नियोजन तसेच निधीची तरतूद करण्यात यावी. योजनेचा आराखडा तयार करताना चालू कामांच्या उर्वरीत खर्चाच्या तरतूदीबाबत प्राथम्याने विचार करण्यात यावा. अपूर्ण कामामध्ये ७५% व त्यापेक्षा अधिक पूर्ण, ५०% ते ७४% पूर्ण व ५०% पेक्षा कमी पूर्ण असे वर्गीकरण करून त्याक्रमाने कामे पूर्ण करण्याचे नियोजन करावे, जेणेकरून वितरीत निधी अखर्चीत राहणार नाही.
- III) जिल्हा आराखड्यात प्रस्तावित केलेल्या नियतव्यय मर्यादेतून अपूर्ण कामे पूर्ण करण्यासाठी लागणारा निधी वजा करून उर्वरीत नियतव्यय रकमेच्या दीड पट रकमेच्या मर्यादेतीलच नवीन कामे प्रस्तावित करण्यात यावीत. नवीन कामे/बांधकामांचा समावेश योजनेत करण्यापूर्वी अशा कामांच्या प्राथमिकता (आवश्यक तेथे शासनाची मान्यता किंवा जागेची उपलब्धता इ.) पूर्ण झाले आहेत व प्रस्तावित नियतव्यय खर्च होईल हे निश्चित झाल्यानंतर ती कामे समाविष्ट करावीत.
- IV) अपूर्ण कामे जास्त प्रमाणात असल्यास, त्याचा आढावा घेण्यात यावा. स्थानिक गरजेनुसार अशा कामांचा प्राथम्यक्रम ठरवून प्राथम्यानुसार त्याकामांना निधी देण्यात यावा. तसेच कमी प्राथम्याच्या कामाबाबत सुरक्षित मर्यादेपर्यंत खर्च करून अशा कामांना पुनर्विनियोजनाने निधी देण्यात यावा. उर्वरीत कामे थांबविण्यात यावीत. तसेच ज्या कामांवर लाक्षणीक तरतूद केली असेल ती कामे रद्द करण्यात यावीत.

केंद्र पुरस्कृत योजना-

सन २०१६-२०१७ या वर्षापासून विद्यार्थ्यांच्या शिष्यवृत्तीच्या सर्व योजना जिल्हास्तरावर वर्ग करण्यात आलेल्या आहेत. यामुळे या योजनांकरीता आवश्यक नियतव्यय जिल्हा नियोजन समितीकडे प्रस्तावित करण्याची जबाबदारी त्या जिल्ह्यातील संबंधित सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व जिल्हाधिकारी यांची राहिल. शिष्यवृत्तीसारख्या योजनांना तरतूदी अर्थसंकल्पित न झाल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व जिल्हाधिकारी यांची राहिल.

जिल्हास्तरावर सोपविण्यात आलेल्या केंद्र पुरस्कृत योजनांना आवश्यक केंद्र व राज्य हिस्साकरीता नियतव्यय प्रस्तावित करण्याची दक्षता जिल्हाधिकाऱ्यांनी घ्यावी.

महत्त्वपूर्ण योजना :

अ) राज्य शासनाने काही महत्त्वपूर्ण योजना सुरू केलेल्या आहेत. अशा उदा. डॉ. ए.पी.जे अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना टप्पा-१ व टप्पा-२ इ. योजनांकरीता राज्यशासनाने जिल्हानिहाय विहित करून दिलेली तरतूद प्राधान्याने करण्याची जबाबदारी जिल्हाधिकारी यांची राहिल.

आ) शासकीय आश्रमशाळा व वसतीगृहांच्या सुविधांबाबत न्यायालयात याचिका दाखल असून त्यामध्ये मुलभूत सुविधा पुरविण्याचे निर्देश न्यायालयाने दिलेले आहेत. तसेच वॉश कार्यक्रमांतर्गत पाणीपुरवठा, शौचालय दुरुस्ती, स्नानगृह दुरुस्ती अशी कामे सर्व आश्रमशाळांमध्ये पूर्ण करावयाची आहेत. त्याबाबींचा विचार करता शासकीय आश्रमशाळा व वसतीगृहांच्या दुरुस्तीसाठी प्राथम्याने व मोठ्या प्रमाणात तरतूद करण्यात यावी.

नाविन्यपूर्ण योजना-

या सदराखाली घेण्यात येणाऱ्या योजना या प्रशासन / विकास कामे या क्षेत्रातील प्रयोगिक स्वरूपाच्या (Pilot Projects) असाव्यात. कोणत्याही परिस्थितीत केंद्र अथवा राज्यस्तरावर सद्यस्थितीत अस्तित्वात असलेल्या कोणत्याही योजनांना नाविन्यपूर्ण योजनांमधून तरतूद उपलब्ध करून देण्यात येवू नये. नाविन्यपूर्ण किंवा अन्य अबांधील स्वरूपातील निधीच्या माध्यमातून अस्तित्वात असलेल्या योजनांमधून न करता येणा-या कामांसाठी/योजनांसाठी सदरचा निधी गॅप फिलिंग म्हणून वापरण्यात यावा. शासकीय आश्रमशाळा Digital करणे यासारख्या योजना यामधून प्राधान्याने घेण्यात याव्यात.

आदिम जमाती/पारधी विकास योजना-

ज्या जिल्हयात आदिम जमातीच्या लोकांची वस्ती आहे, अशा जिल्हयात उदा. ठाणे, पालघर व रायगड जिल्हा (कातकरी), गडचिरोली जिल्हा (माडीया गोंड), यवतमाळ व नांदेड जिल्हा (कोलाम) या जिल्हयातील जिल्हा नियोजन समितीने या आदिम जमातीच्या जलद विकासाकरीता वैयक्तिक अथवा कौटुंबिक लाभाच्या योजनांची तसेच मुलभूत विकासाच्या योजनांची आखणी करून त्याकरीता त्यांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात अग्रक्रमाने आवश्यक नियतव्यय जिल्हा आदिवासी उपयोजनेत उपलब्ध करून द्यावा. त्याचप्रमाणे आदिम जमातीकरिता केलेल्या तरतुदीची योजनावार माहिती “एका परिशिष्टात” स्वतंत्ररित्या जोडून आदिवासी उपयोजनेच्या आराखडयाबरोबर शासनाला सादर करावी. सदर बाबतीत गांभिर्याने कार्यवाही करावी.

पारधी जमातीच्या विकासाकरीता, त्यांची जिल्हयातील लोकसंख्या विचारात घेवून त्या प्रमाणात त्यांच्या विकासासाठी असलेल्या कार्यक्रमासाठी आवश्यक तरतूद प्राधान्याने आदिवासी उपयोजनेमध्ये समाविष्ट करावी. पारधी जमातीकरिता केलेल्या तरतुदीची योजनावार माहिती एका परिशिष्टात स्वतंत्ररित्या जोडून आदिवासी उपयोजनेच्या आराखडयाबरोबर शासनाला सादर

करावी. आदिम जमाती व पारधी जमातीसाठी स्वतंत्रपणे प्राथम्याने तरतूदी न केल्यास संबंधित जिल्हाधिकारी यांना जबाबदार धरण्यात येईल.

४. २०१७-२०१८ च्या जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनासाठी जिल्हावार/ प्रकल्पनिहाय कमाल आर्थिक मर्यादा सोबतच्या जोडपत्र-ब मध्ये देण्यात आली आहे. सन २०१७-२०१८ च्या राज्य योजनेचे आकारमान अजून निश्चित न झाल्यामुळे या आर्थिक मर्यादा तात्पुरत्या स्वरूपाच्या आहेत. तथापि जिल्हास्तरीय योजनांकरीता एकूण रुपये ३०५३८९.९३ लक्ष नियतव्यय तुरुंत प्रस्तावित करण्यात येत आहे. त्यात कमी अधिक बदल होण्याची शक्यता आहे. जिल्हा योजनांची जेव्हा राज्यस्तरावर चर्चा होईल त्यावेळी जिल्हा योजनांचा नियतव्यय अंतिम करण्यात येईल.

५. २०१७-२०१८ ची जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना ही शासनाने दिलेल्या नव्या मार्गदर्शक तत्वानुसार तयार करावयाची आहे. अंदाज समितीने त्यांच्या चौदाव्या अहवालातील शिफारशीला अनुलक्षून विधान सभा सदस्यांना त्यांच्या मतदारसंघातील कोणत्या कामासाठी किती तरतूद करण्यात आली याची माहिती मिळावी या हेतूने प्रत्येक योजनेसाठी प्रस्तावित केलेल्या एकूण नियतव्ययाची विगतवारी प्रकल्प क्षेत्रांतर्गत विकास गटनिहाय/तालुकानिहाय स्वतंत्रपणे दाखविण्यात यावी.

६. जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना तयार करतांना परिशिष्ट-क मधील मार्गदर्शक तत्वे तसेच शासनाच्या नियोजन विभागाच्या दिनांक २५ जुलै, २०१६ नुसार दिलेल्या सर्वसाधारण सूचना विचारात घ्याव्यात.

७. जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना या परिशिष्ट-अ मध्ये दिलेल्या कमाल नियतव्ययाच्या मर्यादेत असावी. ज्या जिल्हयामध्ये एकापेक्षा अधिक प्रकल्प कार्यालये आहेत त्यांचेसाठी प्रकल्पनिहाय वाटप परिशिष्ट-ब मध्ये देण्यात आलेले आहे.

८. जिल्हा वार्षिक योजनेत प्रस्तावित केलेल्या नियतव्ययाची विकासक्षेत्र/ उपक्षेत्र /योजना/ प्रकल्प निहाय, तालुकावार विगतवारी जिल्हा आदिवासी उपयोजना/जिल्हा नियोजन समितीच्या सदस्यांना बैठकीपूर्वी उपलब्ध करून देण्यात यावी.

०९. २०१७-२०१८ च्या जिल्हा वार्षिक योजनेस राज्यस्तरावर अंतिम स्वरूप देण्यासाठी प्रत्येक जिल्हयाची आवश्यक असलेली माहिती विहित प्रपत्रामध्ये प्राप्त व्हावी म्हणून १ ते ५ विवरणपत्रे विहित केलेली आहेत.

१०. आदिवासी उपयोजनेची आखणी व अंमलबजावणी प्रभावीपणे करण्यासाठी प्रत्येक जिल्हयासाठी खालील बाबींचा समावेश असलेली स्वयंस्पष्ट टिप्पणी प्रस्तावांच्या छाननी दरम्यान अंमलबजावणी अधिका-यांच्या मदतीने तयार करून ठेवावी.

- (i) रस्त्यांची यादी तयार करावी. यामध्ये जी आदिवासी गावे राज्य मार्गास जोडलेली नाहीत अशा रस्त्यांचा समावेश असावा. तसेच आदिवासी क्षेत्राबाहेरील फक्त माडा व मिनीमाडा मधील रस्त्यांची कामे घेता येतील.
- (ii) तसेच जी गांवे/वाड्या/पाडे/आश्रमशाळा/प्राथमिक आरोग्य केंद्र इत्यादीसाठी नवीन रस्त्यांची कामे प्रस्तावित करावीत.
- (iii) वैद्यकीय उपलब्ध सुविधा व अनुशेष असल्यास त्याची माहिती.
- (iv) विद्युतीकरण न झालेली गावे

- (v) ज्या आदिवासी क्षेत्रातील गावांचे विद्युतीकरण झालेले नाही अशा गावांचा समावेश करावा.
- (vi) सिंचन प्रकल्पांची माहिती-
- (अ) प्रकल्पाचे नाव
- (ब) प्रकल्प पूर्ण झाल्याचे वर्ष अंदाजित खर्च
- (क) सुरु असलेल्या नवीन प्रकल्पाची प्रशासकीय मान्यतेनुसार किंमत व आतापर्यंतचा खर्च व अपेक्षित खर्च.
- (ड) नव्याने सुरु करावयाचे लघुपाटबंधारे प्रकल्प
- (vii) पाणीपुरवठा योजनेबाबतची सविस्तर माहिती
- (viii) आतापर्यंत आदिवासी उपयोजनेतून सदर जिल्हयामध्ये झालेला खर्च
- (ix) अंमलबजावणी अधिका-यांच्या काही अडचणी / नवीन प्रस्ताव असल्यास त्याचा तपशिल
- (x) शासकीय / अनुदानीत आश्रमशाळा / वसतीगृहे / शालेय शिक्षण विभागामार्फत चालविण्यात येणा-या शाळा इ. ची सांख्यिकी माहिती.
- (xi) विशेष केंद्रीय सहाय्य आणि भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत राबविण्यात आलेल्या / येणा-या योजनांबाबतची सांख्यिकी माहिती.
- (xii) सन २०१५-१६ चा खर्च व सन २०१६-१७ चा अपेक्षित खर्चाचा विहित नमुन्यात तपशील.

वरील मुद्दे उदाहरणादाखल आहेत. त्यामध्ये जिल्हातील आदिवासींच्या विकासासंबंधीत आणखी काही उपयुक्त माहितीचा समावेश करणे आवश्यकता वाटल्यास समावेश करण्यात यावा.

११. सन २०१६-१७ या आर्थिक वर्षापासून काही योजना जिल्हास्तरावरून राज्यस्तराकडे व काही योजना राज्यस्तरावरून जिल्हास्तराकडे वर्ग करण्यात आल्या आहेत. त्यानुसार कार्यवाही करावी.

१२. (अ) दारिद्र्य रेषेखालील आदिवासी कुटुंबियांना दुभत्या जनावरांचे वितरण **लेखाशिर्ष २२२५ डी ९७७ (ब)** जनजाती क्षेत्र उपयोजनांची प्रसिध्दी (जिल्हास्तर योजना) **लेखाशिर्ष २२२० सी९०२** या योजनांची द्विरुक्ती होत असल्याने सदर योजनांकरीता नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात येवू नये.

१३. सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षापासून अर्थसंकल्पामधील योजनेत्तर व योजनांतर्गत असे खर्चाचे वर्गीकरण रद्द होवून नविन प्रणालीमध्ये महसुली व भांडवली खर्च असे स्वरूप राहणार आहे. या पार्श्वभूमीवर वित्त व नियोजन विभागाकडून सविस्तर सूचना प्राप्त झाल्यानंतर , त्याप्रमाणे करावयाची कार्यवाही आपणास यथावकाश कळविण्यात येईल.

१४. सर्व संबंधितांना असे सूचित करण्यात येते की, वर उल्लेखिलेल्या मार्गदर्शक सूचना लक्षात घेऊन जिल्हयांच्या योजनाबाबतचा आराखडा तयार करण्यात यावा. आदिवासी उपयोजनेंतर्गत मागासवर्गीयांचे कल्याण या शिर्षाखाली जिल्हा वार्षिक योजना तयार करण्याची जबाबदारी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचेवर राहिल. तसेच आदिवासी उपयोजनेंतर्गत इतर विकास शिर्षाची जिल्हा वार्षिक योजना तयार करण्याची जबाबदारी जिल्हाधिकारी तथा सदस्य सचिव यांच्यावर राहिल. कोणत्याही परिस्थितीत जिल्हा आदिवासी उपयोजना समिती /

जिल्हानियोजन समितीने संमत केलेल्या जिल्हा योजनेच्या प्रस्तावाच्या १० प्रती आदिवासी विकास विभागाकडे व नियोजन विभागाकडे दिनांक ३० नोव्हेंबर, २०१६ पर्यंत पाठवाव्यात. तसेच संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना सुध्दा त्याचवेळेस प्रती पाठविण्याची व्यवस्था करावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर प्रसिध्द करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २०१६१०१७१७०७०११८२४ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(सु. ना. शिंदे)
शासनाचे उप सचिव

सहपत्र :- जोडपत्र

प्रति,

सर्व जिल्हाधिकारी तथा सदस्य सचिव, जिल्हा नियोजन समित्या.

प्रत सादर अग्रेषित.

मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई

मा.मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव

मा.मंत्री (आ.वि.) यांचे खाजगी सचिव

मा.राज्यमंत्री (आ.वि.) यांचे खाजगी सचिव

मा.सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव

मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई

सर्व अपर मुख्य सचिव / सर्व प्रधान सचिव / सचिव मंत्रालयीन विभाग

प्रधान सचिव (नियोजन विभाग) मंत्रालय, मुंबई.

सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई

अपर आयुक्त व सदस्य सचिव, विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ, बी-२३/ए, साउथ अंबाझरी मार्ग, अंध विद्यालयाजवळ, नागपूर

सदस्य सचिव, मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ, नविन प्रशासकीय इमारत, जिल्हाधिकारी कार्यालय कंपाऊड, तळमजला, औरंगाबाद-४३१००१

सदस्य सचिव, उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ, नविन प्रशासकीय इमारत, १८, वा मजला, (पश्चिम बाजू) मंत्रालयासमोर, मुंबई-३२

कार्यकारी अध्यक्ष, राज्य नियोजन मंडळ, नविन प्रशासकीय इमारत, १९ वा मजला, (पश्चिम बाजू), मुंबई.

सर्व विभागीय आयुक्त

आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक

सर्व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास,

नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२ (१५ प्रति)

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद

सर्व विशेष कार्यकारी अधिकारी, विभागीय आयुक्तांची कार्यालये

सर्व जिल्हाधिकारी कार्यालये

सर्व जिल्हा नियोजन अधिकारी

सर्व प्रशासकीय विभागाखालील विभागप्रमुख

सर्व एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प

मा.प्रधान सचिव (आ.वि.) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.

आदिवासी विकास विभागातील सर्व उप सचिव/ अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी, आ.वि.वि, मंत्रालय, मुंबई.

व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ, नाशिक

आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे

संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

निवड नस्ती (का.६), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

आदिवासी उपयोजना सन २०१७-१८

नियतव्यय वाटप सूत्र

शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग/का.६, दिनांक ९ जानेवारी २००७ नुसार
आदिवासी उपयोजनेचा नियतव्यय जिल्हास्तर व राज्यस्तर या दोन भागात विभागला जातो.

सन २०१७-१८ नियतव्यय वाटप रुपये ५३५७७१.८० लाख	
राज्यातील अनुसूचित क्षेत्रातील ग्रामपंचायतींना आदिवासी उपयोजनेतर्गत ५% निधी थेट देण्याबाबतच्या निर्णयानुसार एकूण नियतव्ययाच्या ५% रू.२६७८८.५९ लक्ष निधी वगळून उर्वरित रू.५०८९८३.२१ लक्ष नियतव्ययाचे वाटप खालीलप्रमाणे प्रस्तावित करण्यात येत आहे.	
जिल्हास्तर	राज्यस्तर
६० %	४० %
रुपये ३०५३८९.९३ लाख	रुपये २०३५९३.२८ लाख
जिल्हास्तरीय नियतव्ययाचे वाटप खालीलप्रमाणे दोन भागात विभागला जातो.	
टिएसपी	ओटिएसपी
८५%	१५%
रुपये २५९५८१.४४ लाख	रुपये ४५८०८.४९ लाख
१००% आदिवासी लोकसंख्येवर आधारित	सर्व ३६ जिल्हयांना १०० टक्के आदिवासी लोकसंख्येच्या प्रमाणात नियतव्यय वाटप करणे. वरील सुत्रानुसार ओटिएसपी क्षेत्रासाठी जास्त नियतव्यय उपलब्ध होत असल्यास तो कमी करून आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील जिल्हयांना वाटप करण्यात येतो. त्याप्रमाणे सन २०१७-२०१८ या वर्षाकरिता रु.२०००.०० लक्ष नियतव्यय ए.आ.वि.प्र, जव्हार, डहाणू, अहेरी, भामरागड व गडचिरोली प्रकल्पांना अतिरिक्त उपलब्ध करून देण्यात आलेला आहे.

परिशिष्ट-अ

जिल्हा वार्षिक योजना २०१७-२०१८ करीता जिल्हानिहाय आर्थिक कमाल मर्यादा (सीलींग)

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हाचे नांव	टिएसपी + अे.टि.एस.पी नियतव्य	माडा + मिनीमाडा नियतव्य	ओ.टि.एस.पी नियतव्य	एकूण
1	मुंबई उपनगर	०.००	०.००	६५८.६६	६५८.६६
2	मुंबई शहर	०.००	०.००	१५८.०७	१५८.०७
3	पालघर	४५५१८.५०	०.००	८६७.०१	४६४६५.५१
4	ठाणे	९४५३.९४	४७३.६५	२१३९.३२	१२०६६.९०
5	रायगड	१२५५.०१	२१७१.९८	२१६८.३५	५५९५.३४
6	रत्नागिरी	०.००	०.००	१२८.३४	१२८.३४
7	सिंधुदूर्ग	०.००	०.००	४३.९४	४३.९४
8	नाशिक	४११३१.६९	१३४७.४८	५६८०.२५	४८१५९.४३
9	धुळे	१४०८३.८८	०.००	२८८५.१९	१६९६९.०७
10	नंदूरबार	४५०२४.५७	०.००	६२५.७०	४५६५०.२७
11	जळगाव	२६३१.३३	०.००	४९१२.६६	७५४३.९९
12	अहमदनगर	५११७.०६	२७५.५७	२४१४.१२	७८०६.७४
13	पुणे	४५८१.००	७०७.९२	२२४१.९२	७५३०.८४
14	सातारा	०.००	०.००	१८६.६८	१८६.६८
15	सांगली	०.००	०.००	११५.४९	११५.४९
16	सोलापूर	०.००	०.००	४८८.७८	४८८.७८
17	कोल्हापूर	०.००	०.००	१९०.२८	१९०.२८
उर्वरित महाराष्ट्र		१६८८७६.९८	४९७६.६०	२५९०४.७७	१९९७५८.३६
18	बुलढाणा	०.००	१५७७.५२	८३२.२१	२४०९.७३
19	अकोला	०.००	१३७८.२९	६७३.९०	२०५२.१९
20	वाशिम	०.००	१२०८.८९	५३९.६४	१७४८.५३
21	अमरावती	१०५१३.८०	१६१७.७५	१२६७.०६	१३३९८.६०
22	यवतमाळ	११६२६.३१	२८५८.०५	२३८२.६३	१६८६६.९८
23	नागपूर	१९७०.३४	१८४५.८५	३३६८.४४	७१८४.६४
24	वर्धा	०.००	११२०.५०	१२०३.११	२३२३.६१
25	भंडारा	०.००	७२८.६२	६८७.४३	१४१६.०५
26	गोंदिया	६१६७.०८	७८६.३८	८५०.४२	७८०३.८८
27	चंद्रपूर	१०२२०.६१	२१७८.२०	१५७०.९९	१३९६९.८०
28	गडचिरोली	२३४९५.४२	०.००	३४६.३६	२३८४१.७८
विदर्भ		६३९९३.५७	१५३००.०५	१३७२२.१९	९३०१५.८०
29	औरंगाबाद	०.००	०.००	९०३.१२	९०३.१२
30	जालना	०.००	०.००	२६६.२३	२६६.२३
31	बीड	०.००	०.००	२०६.१३	२०६.१३
32	परभणी	०.००	०.००	२५५.२१	२५५.२१
33	हिंगोली	०.००	२५५८.३१	३५८.९९	२९१७.३०
34	नांदेड	४०३२.५४	१८४३.३९	१६०२.६८	७४७८.६१
35	उस्मानाबाद	०.००	०.००	२२७.०२	२२७.०२
36	लातूर	०.००	०.००	३६२.१४	३६२.१४
मराठवाडा		४०३२.५४	४४०१.७०	४१८१.५३	१२६१५.७७
एकूण राज्य		२३६९०३.०९	२४६७८.३४	४३८०८.४९	३०५३८९.९३

परिशिष्ट-ब

जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना सन २०१७-२०१८ करीता प्रकल्पनिहाय आर्थिक कमाल मर्यादा (सीलींग)

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नांव	एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्पाचे नांव	टिएसपी + अे.टि.एस.पी नियतव्यय	माडा + मिनीमाडा नियतव्यय	ओ.टि.एस.पी नियतव्यय	एकूण
1	पालघर	डहाणू	२५८२५.८१	०.००	८६७.०१	२६६९२.८२
		जव्हार	१९७७२.६९	०.००	०.००	१९७७२.६९
	एकूण पालघर		४५५९८.५०	०.००	८६७.०१	४६४६५.५१
2	नाशिक	नाशिक	२३११८.५४	९९०.११	३१८९.२९	२७२९७.९४
		कळवण	१८०१३.१६	३५७.३७	२४९०.९६	२०८६१.४९
	एकूण नाशिक		४११३१.६९	१३४७.४८	५६८०.२५	४८१५९.४३
3	नंदुरबार	नंदुरबार	२३४९१.३४	०.००	६२५.७०	२४११७.०४
		तळोदा	२१५३३.२४	०.००	०.००	२१५३३.२४
	एकूण नंदुरबार		४५०२४.५७	०.००	६२५.७०	४५६५०.२७
4	चंद्रपूर	चंद्रपूर	५७२९.३४	१३६०.९३	९८०.०४	८०७०.३०
		चिमूर	४४९१.२८	८१७.२७	५९०.९५	५८९९.५०
	एकूण चंद्रपूर		१०२२०.६१	२१७८.२०	१५७०.९९	१३९६९.८०
5	गडचिरोली	अहेरी	५१६८.८२	०.००	७.९६	५१७६.७८
		भामरागड	६९३०.७३	०.००	०.००	६९३०.७३
		गडचिरोली	११३९५.८७	०.००	३३८.४०	११७३४.२७
	एकूण गडचिरोली		२३४९५.४२	०.००	३४६.३६	२३८४१.७८
6	यवतमाळ	पांढरकवडा	१००२७.०३	७२५.८५	१२९६.३२	१२०४९.२०
		पुसद	१५९९.२८	२१३२.२०	१०८६.३१	४८१७.७८
	एकूण यवतमाळ		११६२६.३१	२८५८.०५	२३८२.६३	१६८६६.९८

परिशिष्ट-क

(शासन परिपत्रक :- टिएसपी-२०१६/प्र.क्र.२३३/का.६, दिनांक १८ ऑक्टोबर, २०१६ चे सहपत्र)

सन २०१७-१८ आदिवासी उपयोजना प्रारूप आराखडा तयार करताना उपविकास क्षेत्रनिहाय नियतव्ययाच्या टक्केवारीचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे :-

अ.क्र.	उप विकास क्षेत्र	राखून ठेवावयाचा नियतव्यय (टक्केवारी)
१	मागासवर्गीयांचे कल्याण(आ.वि.वि.)	किमान ४० %
२	विद्युत विकास (पारंपारिक व अपारंपारिक ऊर्जाकरिता)	किमान ४%
३	रस्ते विकास	कमाल १०%
४	लघुपाटबंधारे-	
	लघुपाटबंधारे - ० ते १०० हेक्टर	किमान ३ %
	लघुपाटबंधारे - १००हेक्टर वरील	कमाल १%
५	पशुसंवर्धन/मत्स्यव्यवसाय	कमाल ३ %
६	तंत्रशिक्षण व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थासह	किमान ३ %
७	ग्रामीण पाणी पुरवठा	किमान ३%
८	आरोग्य	किमान १५ %
९	पोषण	किमान ६%
१०	मृदसंधारण	कमाल ३%
११	वन व वन पर्यटन (आदिवासी क्षेत्राच्या प्रमाणात वाटप करावे)	१%
१२	कृषि व फलोत्पादन	५%
१३	उर्वरित सर्व विकास शिर्षे	१ %
१४	नाविन्यपूर्ण योजना	२ %

जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजना २०१७-२०१८ विकासक्षेत्र/उपक्षेत्रनिहाय तरतूदीकरीता विचारात घ्यावयाचे महत्वाचे मुद्दे व त्याविषयीची मार्गदर्शक तत्वे.

१. ज्या जिल्हयात एकापेक्षा जास्त एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प आहेत, तेथील जिल्हयाला देण्यात आलेल्या कमाल नियतव्ययामधून जो नियतव्यय प्रकल्पासाठी निश्चित करण्यात आलेला आहे, त्या नियतव्ययामध्ये त्या प्रकल्पाची आदिवासी उपयोजना बसवावयाची आहे. तसेच जिल्हयासाठी निश्चित करून देण्यात आलेल्या कमाल नियतव्ययाच्या मर्यादेमध्ये जिल्हयाची आदिवासी उपयोजना बसवावयाची आहे.
२. ज्या जिल्हयात एकापेक्षा जास्त प्रकल्प क्षेत्रे आहेत तेथे सर्व प्रकल्पांची एकत्रित योजना तयार करून ती जिल्हा आदिवासी उपयोजना नियोजन समितीकडे परिशिष्ट-अ मध्ये जिल्हयाला दिलेल्या कमाल मर्यादेच्या अधिन राहून मंजूरीकरीता सादर करावयाची आहे.

३. **योजना** तयार करताना ज्या योजनांना लेखाशिर्ष उपलब्ध आहे, अशा योजनांना प्राधान्याने नियतव्यय उपलब्ध करून द्यावा. तसेच तरतूद करताना ज्या जिल्ह्यात सुरु असलेल्या योजनांसाठी नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात यावा. ज्या योजना त्या जिल्ह्यांत सुरु नाहीत, अशा योजनांसाठी नियतव्यय प्रस्तावित करू नये.
४. **केंद्रशासन** पुरस्कृत जिल्हा स्तरावरील योजनांसाठी राज्य शासनाच्या हिश्याची तरतूद **अर्थसंकल्पित करण्याची दक्षता घ्यावी. केंद्रीय योजनांसाठी आवश्यक राज्य हिश्याकरिता नियतव्यय राखीव ठेवण्याची जबाबदारी जिल्हा नियोजन समितीची राहिल.**
५. **आदिवासी** उपयोजना प्रारूप आराखडा तयार करताना तेथील स्थानिक गरजा लक्षात घेवून प्रारूप आराखडा तयार करण्यात यावा. तथापि, उर्जा क्षेत्रातील उच्च दाबाच्या पारेषण वाहिन्या टाकणे, राष्ट्रीय व राज्य महामार्ग इ. कार्यक्रमांसाठी जिल्हा वार्षिक आदिवासी उपयोजनेमध्ये तरतूदी करण्यात येऊ नयेत. तथापि, आदिवासी क्षेत्रातील अशा प्रकारच्या कामांना/योजनांना जिल्ह्याच्या सर्वसाधारण योजनेमधून आवश्यक तेवढ्या तरतूदी उपलब्ध करून घेण्याचे प्रयत्न करण्यात यावेत.
६. ज्या जिल्ह्यात आदिम जमातीच्या लोकांची वस्ती आहे, अशा जिल्ह्यात उदा. ठाणे, पालघर व रायगड जिल्हा (कातकरी), गडचिरोली जिल्हा (माडीया गोंड), यवतमाळ व नांदेड जिल्हा (कोलाम) या जिल्ह्यातील आदिवासी उपयोजना नियोजन समितीने या आदिम जमातीच्या जलद विकासाकरीता वैयक्तिक अथवा कौटुंबिक लाभाच्या योजनांची तसेच मुलभूत विकासाच्या योजनांची आखणी करून त्याकरीता त्यांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात अग्रक्रमाने आवश्यक नियतव्यय जिल्हा आदिवासी उपयोजनेत उपलब्ध करून द्यावा. त्याचप्रमाणे आदिम जमातीकरिता केलेल्या तरतूदीची योजनावार माहिती एका परिशिष्टात स्वतंत्ररित्या जोडून आदिवासी उपयोजनेच्या आराखडयाबरोबर शासनाला सादर करावी.
७. **पारधी** जमातीच्या विकासाकरीता, त्यांची जिल्ह्यातील लोकसंख्या विचारात घेवून त्या प्रमाणात त्यांच्या विकासासाठी असलेल्या कार्यक्रमासाठी आवश्यक तरतूद प्राधान्याने आदिवासी उपयोजनेमध्ये समाविष्ट करावी. पारधी जमातीकरिता केलेल्या तरतूदीची योजनावार माहिती एका परिशिष्टात स्वतंत्ररित्या जोडून आदिवासी उपयोजनेच्या आराखडयाबरोबर शासनाला सादर करावी.
८. **जिल्हा** आदिवासी उपयोजना तयार करतांना आदिवासी उपयोजना क्षेत्र (अतिरिक्त आदिवासी उपयोजना क्षेत्रासह) आणि माडा व मिनीमाडा क्षेत्र असलेले क्षेत्र वगळून उरलेल्या भागातील आदिवासीसाठी (ओटिएसपी) वैयक्तिक व कौटुंबिक लाभाच्या योजनेकरीता निश्चित अशी तरतूद संबंधित विकास क्षेत्राखाली स्वतंत्रपणे दाखविण्यात यावी. ज्या जिल्ह्यात आदिवासी उपयोजना

क्षेत्र आणि माडा व मिनीमाडा क्षेत्र नसेल त्या जिल्हयामध्ये सुध्दा ओटिएसपी करीता आवश्यक तेवढ्या प्रमाणात तरतूदी कराव्यात.

९. **आदिवासी** उपयोजनेमध्ये माडा आणि मिनीमाडा क्षेत्रासाठी मुलभूत सोयी उपलब्ध करुन देण्यासाठी नियतव्यय उपलब्ध करुन देण्यात येतो. तसेच ओटिएसपी ही संकल्पना आदिवासी उपयोजनेचाच एक भाग राहिल. परंतू ओटिएसपी क्षेत्रातील खर्चाबाबतचे वेगळे अहवाल केंद्र शासनाला सादर करावे लागतात. म्हणून माडा व मिनीमाडा क्षेत्रातील मूलभूत सोयी व वैयक्तिक लाभाच्या योजनांसाठी उपलब्ध करुन दिलेला नियतव्यय हा ओटिएसपी या संकल्पनेत समाविष्ट करुन तसा दाखविण्यात यावा.

१०. **जिल्हयाला** आदिवासी उपयोजनेखाली उपलब्ध करुन दिलेल्या तरतूदीपैकी त्या जिल्हयातील दुर्गम भागांसाठी जास्तीत जास्त निधी उपलब्ध व्हावा, या हेतूने असे कळविण्यात येते की, सदर जिल्हयातील इतर सर्वसाधारण आदिवासी भागाला जो निधी देय होईल, त्या निधीपेक्षा जास्त टक्केवारीने अतिदुर्गम भागासाठी नियतव्यय देण्यात यावा.

उदा. नंदूरबार जिल्हयातील तळोदा प्रकल्प क्षेत्रात एकूण ४ तालुके असून त्यापैकी अक्कलकुवा व अक्राणी या दोन तालुक्यामध्ये अतिदुर्गम क्षेत्राचा समावेश आहे. म्हणून तळोदा प्रकल्पांतर्गत जर १०० रुपये नियतव्यय द्यावयाचा असेल तर त्यापैकी ९०% लोकसंख्या व क्षेत्राच्या प्रमाणात ४ तालुक्यांना देय होईल व उर्वरित १०% नियतव्यय हा उपरोक्त दोन अतिदुर्गम तालुक्याला लोकसंख्येच्या व क्षेत्राच्या प्रमाणात वाढवून देण्यात यावा. अशारितीने प्राप्त होणाऱ्या नियतव्ययामधून अतिदुर्गम क्षेत्रासाठी जोडरस्ते व इतर पायाभूत सुविधा देण्याकरिता आवश्यक ती तरतूद प्राथम्यक्रमाने करावी. तथापि, सदर नियतव्ययातून रस्ता दुरुस्ती (डांबरीकरण, खडीकरण, मजबूतीकरण, रुंदीकरण) या बाबीसाठी नियतव्यय उपलब्ध करुन देण्यात येऊ नये.

११. **नाविन्यपूर्ण योजनांच्या बाबतीत (New Schemes/New Items)** मागासवर्गीय कल्याण विकास शिर्षाशी संबंधित योजनांना अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांचेमार्फत आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांची तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता घेण्यात यावी.

तसेच इतर विभागाशी संबंधित योजनांना तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता संबंधित नियंत्रक अधिका-यांकडून घेण्यात यावी. नाविन्यपूर्ण (नवीन योजना) योजनेसाठी परिपूर्ण प्रस्तावास मान्यता घेऊन त्यास आदिवासी विकास विभागाची व संबंधित विभागाची मान्यता घेण्याची जबाबदारी सर्वस्वी संबंधित जिल्हाधिकारी यांची राहिल. त्या योजनेस आदिवासी विकास विभागाची मान्यता मिळाल्यानंतर व सदर योजनेसाठी लेखाशिर्ष उपलब्ध झाल्यानंतरच या नवीन योजनेसाठी आदिवासी उपयोजनेमध्ये तरतूद अर्थसंकल्पीत करण्यात येईल.

१२. आदिवासी उपयोजनेखालील जिल्हा योजनांसाठी नियतव्यय निश्चित करताना स्टेटपूल योजनांसाठी नियतव्यय विहित करू नये. आदिवासी उपयोजनेतील स्टेटपूल योजनेखालील योजनांसाठी राज्यस्तरावर स्वतंत्रपणे निधी देण्यात येईल.

आदिवासी उपयोजनेचे आकारमान निश्चित झाल्यानंतर आदिवासी उपयोजनेसाठी उपलब्ध झालेल्या नियतव्ययाचे वाटप प्रथम खालीलप्रमाणे करण्यात यावे.

(i) रस्ते व पूल-

(अ) महाराष्ट्र राज्यातील न जोडलेल्या वाड्या-वस्त्या जोडण्यासाठी व ग्रामीण भागातील दुरावस्था झालेल्या रस्त्यांची दर्जोन्नती करण्यासाठी राज्यात आदिवासी क्षेत्रांतर्गत “मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजना ” ग्राम विकास विभागामार्फत राबविण्यात येणार आहे. यानुषंगाने प्रथमतः जिल्हयाची “मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजनेंतर्गत ” घेण्यात येण्या-या रस्त्यांची (CMGSY) गरज पूर्ण केल्यानंतरच जिल्ह्यांतर्गत इतर रस्तेविकास कामांची निवड करताना खालीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.

(ब) आदिवासी क्षेत्रातील रस्त्यांच्या कामामध्ये फक्त लिंकरोड म्हणजे मुख्य रस्त्यापासून गाव जोडणाऱ्या रस्त्यांचा समावेश असावा. त्यामध्ये फक्त सी.डी. वर्क्स, लहान पूल, व लहान मोऱ्या यांचा समावेश असावा. आदिवासी लोकसंख्येच्या उतरत्या क्रमानुसारची गांवे घेण्यात यावीत. रस्ते जोडण्याच्या कार्यक्रमात बारमाही रस्ते कार्यक्रमाला प्रथम प्राधान्य देण्यात यावे. शिवाय, ज्या आश्रमशाळांना/प्राथमिक आरोग्य केंद्र/उपकेंद्रांना जोडरस्ते नाहीत तेथील कामांना अग्रक्रम द्यावा. जिल्हा रस्ते, रस्त्यांचे रुंदीकरण, स्टेट हायवे इ. साठी आदिवासी उपयोजनेतून निधी देण्यात येऊ नये.

(क) आदिवासी उपयोजना क्षेत्रात मार्च-२०१६ पर्यंत जिल्हानिहाय अर्थसंकल्पीत झालेल्या रस्त्यांसंदर्भात व सन २०१७-२०१८ मध्ये करावयाच्या कामांचा प्राधान्यक्रम सुरुवातीस निश्चित करण्यात यावा. तसेच प्राधान्य क्रमानुसार नवीन कोणती कामे यादित घेण्यात यावयाची आहेत व त्यास लागणारा निधी याबाबत स्वतंत्र विवरणपत्र देण्यात यावे.

(ड) रस्त्यांच्या कामांना प्रशासकीय मान्यता देताना त्या जिल्ह्यासाठी मंजूर केलेल्या नियतव्ययाच्या मर्यादेतच रस्त्यांच्या कामांना प्रशासकीय मान्यता देण्यात यावी. जेणेकरून पुढील आर्थिक वर्षात तरतूदीअभावी देयके प्रलंबित राहणार नाहीत.

(ii) शिक्षण –

अ). उपक्षेत्रात अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना सूवर्ण महोत्सवी शिष्यवृत्ती योजना व मागासवर्गीयांचे कल्याण (आ.वि.वि.) अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांनीची गळती थांबविण्यासाठी प्रोत्साहन भत्ता अशा दोन समान योजना राबविण्यात येत आहेत. त्यापैकी आदिवासी विकास विभागाची शिष्यवृत्तीची योजना अधिक लाभदायक असल्यामुळे शिक्षण विभागाच्या योजनांसाठी नियतव्यय ठेवण्यात येऊ नये.

ब). पूर्व माध्यमिक व पोस्ट मॅट्रीक शिष्यवृत्ती योजनेसाठी आवश्यक तेवढी तरतूद प्राथम्याने उपलब्ध करून द्यावी तसेच शासकीय आश्रमशाळा दुरुस्ती व वसतीगृह दुरुस्तीसाठी आवश्यक तरतूद करण्यात यावी.

क). अनुदानित आश्रमशाळांसाठी पुरेशी तरतूद न केल्यामुळे त्यांचे मागील वर्षाचा निधी प्रलंबित आहे. सबब मागील देय रकमांसह पुढील वर्षी अनुदानित आश्रमशाळांसाठी पुरेशी तरतूद न केल्यास प्रकल्प अधिकारी व जिल्हाधिकारी यांना जबाबदार धरण्यात येईल.

ड). शासनाचे महिला विषयक नवीन धोरण लक्षात घेऊन त्यांचे करीता असलेल्या सर्व योजनांकरीता आवश्यक तरतूद ठेवण्यात यावी.

(iii) लघुपाटबंधारे (१०१ ते २५० हेक्टर वरील)-

अ). जलसंपदा विभाग व जलसंधारण विभागामार्फत जिल्हास्तरावर करण्यात येणारी १०० हेक्टरच्या वरील लघु पाटबंधा-याची कामे ही योजना सन २०१६-१७ पासून जिल्हास्तरावरून राज्यस्तरावर वर्ग करण्यात आलेली आहे. तथापि, सन २०१६-१७ पूर्वी जिल्हास्तरावर योजना सुरू असताना मंजूर प्रशासकीय मान्यतेपैकी फक्त उर्वरीत दायित्वाकरीता वरील “परिशिष्ट क” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे एकूण जिल्हा नियतव्ययाच्या कमाल १% निधी प्रस्तावित करावा. याशिवाय कोणत्याही नविन कामांकरीता जिल्हास्तरावरून मान्यता देण्यात येऊ नये. तसेच दायित्वांचा कामांचा निधी जिल्हा प्रारूप आराखड्यात प्रस्तावित करताना सदर कामांची प्रशासकीय मान्यता, कामांवर आतापर्यंत झालेला खर्च, उर्वरीत आवश्यक तरतूद तसेच अनुषंगिक तपशिल इ. जिल्हा प्रारूप आराखड्यासोबत सविस्तर सादर करावा. तसेच उर्वरीत दायित्वाकरीता निधी खालील तक्त्यातील लेखाशिर्षासमोर प्रस्तावित करावा.

अ.क्र	मुख्य लेखाशिर्ष २७०२- लहान पाटबंधारे —जलसंपदा विभाग (ल.पा. १०१ ते २५० हेक्टर)	दायित्वाकरीता निधी प्रस्तावित करण्यासाठी लेखाशिर्ष
१	इतर लहान पाटबंधा-यांचे (राज्यक्षेत्र) सर्वेक्षणाची कामे	२७०२ ३६८७
२	स्वेच्छाधीन अनुदान (विस्तार व सुधारणा)	२७०२ ३६९६
मुख्य लेखाशिर्ष ४७०२- लहान पाटबंधारे यावरील भांडवली खर्च —जल संधारण विभाग		
१	लहान पाटबंधा-यांची कामे-कोल्हापूर पध्दतीचे बंधारे (१०१ ते २५० हेक्टर)	४७०२ ३६७१
२	लघु पाटबंधारे कामांचे अन्वेषण व सर्वेक्षण (कोल्हापूर पध्दतीच्या बंधा-यांसह) (१०० हेक्टर च्या वरील)	२७०२ १५५९

टीप : उक्त तक्त्यात दर्शविण्यात आलेल्या योजनांकरीता असलेल्या दायित्वांकरीताच निधी प्रस्तावित करण्यात यावा.

(iv) पोषण —

सदर उपशिर्षातर्गत भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे.अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेतर्गत गरोदर स्त्री व स्तनदा मातांना एक वेळ चौरस आहार तर टप्पा-२ अंतर्गत ६ महिने ते ६ वर्ष वयोगटातील बालकांना अंडी/केळी/ऋतुमानानुसार फळ देण्याची योजना कार्यरत आहे. या करीता या विभागाकडून तसेच महिला व बाल विकास विभागाकडून एकत्रितरित्या जिल्हानिहाय प्रत्यक्षात लागणारी तरतूद कळविण्यात येईल. सदर तरतूदीच्या अनुषंगाने तेवढ्या मागणीचा समावेश जिल्हायोजनेमध्ये करावा.सदर योजनांचा निधी जिल्हानिहाय मागणीनुसार अर्थसंकल्पित झाल्यानंतर जिल्हानिहाय विनियोगासाठी आयुक्त, महिला व बालविकास यांना उपलब्ध करून देण्यात येईल. याबाबत विशेष दक्षता प्रकल्प अधिकारी, ए. आ.वि.प्र, जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी व जिल्हाधिकारी यांनी घ्यावी. या योजनेकरीता सन २०१७-१८ पासून “भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजना (२२३६ १७८५)” या नविन लेखाशिर्षाखाली निधी अर्थसंकल्पित करण्याची दक्षता घ्यावी.

(v) कृषी विकास —

कृषी या उपविकास शिर्षातर्गत सन २०१६-१७ पासून नव्याने केंद्र पुरस्कृत योजना चालू करण्यात आलेल्या आहेत. केंद्र शासनाच्या निर्देशानुसार सदर योजनांचे केंद्र : राज्य हिस्सा प्रमाण ६०%:४०% असून सदर योजना आदिवासी उपयोजनेतर्गत जिल्हास्तरावरून राबविण्यात येणार आहेत. यानुसार केंद्र योजनांच्या केंद्र हिस्स्याकरीता समरूप राज्य हिस्सा हा खालील तक्त्यात दर्शविलेल्या जिल्हास्तरावरील योजनेखाली अर्थसंकल्पित करण्यासाठी नियतव्यय प्रस्तावित करण्याची दक्षता घ्यावी.

अ.क्र	मुख्य लेखाशिर्ष-२४०१ (जिल्हास्तरावर नव्याने चालू केलेल्या योजना)	लेखाशिर्ष
१	राष्ट्रीय अभियान-तेलबिया व तेलताड लघु-अभियान -१ (तेलबिया)	२४०१ ए४७७
२	राष्ट्रीय तेलबिया अभियान आणि तेलताड लघु-अभियान -३ (वृक्षाधारित तेलबिया)	२४०१ ए४९५
३	प्रधान मंत्री कृषी सिंचन योजना-प्रति थेंब अधिक पीक (सुक्ष्म सिंचन योजना)	२४०१ ए४६८
४	कृषी उन्नती योजना कृषी विस्तार कार्यक्रमांना विस्तार विषयक सुधारणा करण्याकरीता सहाय्य उप अभियान (कें.पु.यो)	२४०१ ए५२१
टीप : उक्त तक्त्यात नमूद योजना ह्या नव्याने जिल्हास्तरावर चालू करण्यात आलेल्या असल्याने या योजनांखाली पुरेसा नियतव्यय प्रस्तावित करण्याची दक्षता घ्यावी.		

१५. **आदिवासी** उपयोजनेमधून १) आमदारांचा स्थानिक विकास कार्यक्रम २) डोंगरी विकास कार्यक्रम व ३) रोजगार हमी योजना व संसद आदर्श ग्राम योजनाकरिता जिल्हानिहाय तरतूदी ठेवण्याची आवश्यकता नाही. त्यामुळे या कार्यक्रमासाठी नियतव्यय देण्यात येऊ नये. यासाठीचा नियतव्यय सर्वसाधारण योजनेतून उपलब्ध करून घ्यावा.

१६. **"मागासवर्गीयांचे कल्याण"** या विकासशिर्षाखाली किमान ४०% नियतव्यय राखून ठेवावयाचा आहे. त्यामधून मागासवर्गीयांचे कल्याण अंतर्गत येणाऱ्या योजनांसाठी किती नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात यावा, याविषयी आयुक्त, आदिवासी विकास यांच्याकडून स्वतंत्र मार्गदर्शक सूचना प्रसृत केल्या जातील. त्यानुसार चालू आश्रमशाळा, शासकीय वसतिगृहे यांचे परिरक्षण तसेच तेलपंप व वीजपंप इ. योजनांकरिता आवश्यक तेवढा निधी प्राथम्याने उपलब्ध करून देण्यात यावा.

१७. **जिल्हयाला** टिएसपी क्षेत्रासाठी व माडा, मिनी माडासाठी जो नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यात आला आहे, त्यामधून त्या क्षेत्रात राहणाऱ्या आदिवासींच्या वैयक्तिक व कौटुंबिक लाभाच्या योजनांकरिता २०% प्रमाणे व त्या क्षेत्रातील पायाभूत सुविधा निर्माण करण्याकरिता योजनांवर ८०% या प्रमाणे शासनाच्या धोरणानुसार खर्च करावयाचा आहे. म्हणून त्या दृष्टीने आवश्यक तेवढा निधी उपलब्ध करून देण्याची दक्षता घेण्यात यावी. याशिवाय जिल्हयातील ओटिएसपीसाठी ठरवून देण्यात आलेल्या नियतव्ययातून आदिवासींच्या फक्त वैयक्तिक अथवा कौटुंबिक लाभाच्या योजनांकरिता फलदायी व निवडक योजनांसाठी नियतव्यय दिला जाईल, याची दक्षता घेण्यात यावी.

१८. **सर्व अंमलबजावणी** अधिकाऱ्यांनी नियोजन समितीने मान्य केलेल्या योजनांवरील प्रत्यक्ष खर्चावर आधारित मासिक खर्चाचे विवरणपत्र संबंधित विभाग प्रमुख/प्रशासकीय विभागामार्फत आदिवासी विकास विभागास सादर करावे.

१९. **जिल्हयातील** संवेदनशील तालुक्यांसाठी त्या त्या जिल्हयांकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या नियतव्ययापैकी २०% नियतव्यय बाजूला काढून तो संवेदनशील तालुक्यांमध्ये समप्रमाणात अतिरिक्त नियतव्यय म्हणून वाटून देण्यात यावा.

परिशिष्ट-ड

सन २०१७-२०१८ ची जिल्हा आदिवासी वार्षिक योजना तयार करण्याचे वेळापत्रक खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	कार्यवाही पूर्ण करावयाचा दिनांक	कार्यवाहीचा टप्पा पूर्ण करणे
१	२७/१०/२०१६	अंमलबजावणी अधिकारी आदिवासी जिल्हा योजनांचे प्रस्ताव पाठविणे व त्याची MP-SIMS मध्ये नोंदणी करणे.
२	०५/११/२०१६	प्राप्त झालेल्या प्रस्तावांचे / योजनांचे जिल्हा नियोजन अधिका-यांनी एकत्रिकरण करून जिल्हा आदिवासी योजनेचे प्रारूप तयार करणे.
३	१०/११/२०१६	आदिवासी जिल्हा नियोजन समित्यांनी / सर्वसाधारण जिल्हा नियोजन समित्यांनी आदिवासी उपयोजनेच्या प्रारूपास मान्यता देणे व राज्यस्तरीय बैठकीत प्रारूप आराखडा ठेवण्यासाठी शिफारस करणे.
४	३०/११/२०१६	जिल्हाधिकारी कार्यालयाने आदिवासी विकास विभागाकडे जिल्हा योजनांचा प्रारूप आराखडा पाठविणे.
५	१/१२/२०१६ ते ३१/१२/२०१६	मा.मंत्री (आदिवासी) यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरीय बैठकीत जिल्हा नियोजन समितीच्या प्रतिनिधींबरोबर जिल्हानिहाय चर्चा करून जिल्हा योजनेस अंतिम स्वरूप देणे.

*****

विवरणपत्र - १

प्रारूप वार्षिक आदिवासी उपयोजना सन २०१७-१८ च्या प्रस्तावित नियतव्ययाचा गोषवारा.

जिल्हा :-

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	क्षेत्र/उपक्षेत्र	अंमलबजावणी अधिकारी	सन २०१५-१६		सन २०१६-१७		सन २०१७-१८		
			मंजूर नियत व्यय	मार्च, २०१६ अखेरचा खर्च	मंजूर नियतव्यय	अपेक्षित खर्च	अंमलबजावणी अधिकाऱ्यांनी प्रस्तावित केलेला नियतव्यय	कमाल आर्थिक मर्यादेनुसार प्रस्तावित केलेला नियतव्यय	त्यापैकी भांडवली खर्च
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	पीक संवर्धन								
२	फलोत्पादन								
३									
४									
एकूण									

टिप :- १) वरील स्तंभ २ मध्ये विकास क्षेत्रांची एकूण ३९ उपक्षेत्रे घ्यावीत.

२) सन २०१६-१७ चा मंजूर नियतव्यय आदिवासी विकास विभागाने काढलेल्या जिल्हा वार्षिक योजनेच्या पुस्तकात दर्शविल्याप्रमाणे असावा.

३) स्तंभ ९ ची एकूण बेरीज जोडपत्र-१ मध्ये जिल्ह्यास दिलेल्या सिलिंग इतकी असावी.

विवरणपत्र-२

प्रारूप वार्षिक आदिवासी उपयोजना सन २०१७-१८ च्या विकास क्षेत्रामधील योजना/प्रकल्प यासाठी प्रस्तावित नियतव्यय आणि भौतिक उद्दिष्टे

अ.क्र. पुस्तिके तील क्र. योजना क्र.	विकासक्षेत्र/ उपक्षेत्र/ योजनेचे/ प्रकल्पाचे नांव	प्रशासकीय विभाग व अंमलबजाव णी अधिकारी	सन २०१६-१७		सन २०१७-१८			भौतिक उद्दिष्टे/साध्य				
			मंजूर नियतव्यय	अपेक्षित खर्च (रु.लाखात)	अंमलब- जावणी अधिका- काऱ्यांनी प्रस्तावित केलेला नियतव्यय	कमा ल आर्थिक मर्यादे- नुसार प्रस्तावित केलेला नियतव्यय	त्यापैकी भांडव ली खर्च	बाब	परिमा ण	२०१६-१७		२०१७-१८
										उद्दि ष्टे	साध्य	प्रस्तावित उद्दिष्टे
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
एकूण												

टिप :- १) स्तंभ २ मध्ये योजना घेताना त्या सन २०१६-१७ चे आदिवासी विकास विभागाने काढलेल्या पुस्तकातील क्रमानुसार घ्याव्यात. स्तंभ १ मध्ये अनु.क्र. नंतर या पुस्तकातील योजनेचा क्रमांक नमूद करावा. नवीन योजना सुचविल्या असल्यास त्या अशा योजना नंतर दाखवाव्यात. त्यांना पुस्तिकेतील क्रमांक देण्यात येणार नाहीत.

२) स्तंभ ४ ची एकूण २०१६-१७ च्या आदिवासी विकास विभागाने काढलेल्या पुस्तिकेत दर्शविल्याप्रमाणे नियतव्ययाची आकडेवारी असावी.

३) स्तंभ ७ ची एकूण जिल्ह्याला दिलेल्या सिलिंग इतकी असावी.

विवरणपत्र-४

जिल्हा नियोजन समितीच्या अखत्यारित येणाऱ्या केंद्र शासन पुरस्कृत योजनांसाठी लागणारा नियतव्यय

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	योजनेचे नांव व केंद्र व राज्य यांच्यामध्ये खर्चाच्या हिश्याचे प्रमाण	सन २०१५-१६ मध्ये झालेला खर्च			सन २०१६-१७ मधील मंजूर नियतव्यय			सन २०१७-१८ साठी प्रस्तावित नियतव्यय		
		राज्य हिस्सा	केंद्र हिस्सा	एकूण	राज्य हिस्सा	केंद्र हिस्सा	एकूण	राज्य हिस्सा	केंद्र हिस्सा	एकूण
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
	एकूण									

- टिप :-**
- स्तंभ २ मध्ये जिल्हा योजनेतील सर्व उपक्षेत्रातील योजना घ्याव्यात.
  - राज्य हिस्सा म्हणजे जिल्ह्याच्या योजनेतील २०१६-१७ बाबत मंजूर नियतव्यय व २०१७-१८ साठी प्रस्तावित नियतव्यय दर्शवावा.
  - केंद्र हिस्सा नियतव्यय योजनेच्या खर्चाच्या प्रमाणानुसार दर्शवावा. सन २०१५-१६ केंद्र हिश्याचा प्रत्यक्ष खर्च दर्शवावा.

विवरणपत्र-५

विदर्भ, मराठवाडा व कोकण या विभागांच्या जलद विकासासाठी कालबद्ध कार्यक्रमांसाठी प्रस्तावित केलेला नियतव्यय

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	२०१५-१६		२०१६-१७		२०१७-१८
		नियतव्यय	खर्च	नियतव्यय	खर्च	प्रस्तावित नियतव्यय
१	२	३	४	५	६	७